

Nr 15

Skatteutskottets betänkande i anledning av motioner angående beskattningen av företagsvinster m. m.

Motionerna

I detta betänkande behandlas följande motioner:

1. motionen 1971:312 av herr Hermansson i Stockholm m. fl., vari hemställs bl. a.

att riksdagen beslutar att fr. o. m. inkomståret 1971 och tills vidare utta en extra bolagsskatt med 10 procent av den beskattningsbara inkomsten;

2. motionen 1971:319 av herr Magnusson i Borås m. fl., vari hemställs

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder att den år 1970 tillsatta företagsskatteberedningen får i uppdrag att utreda frågan om avveckling av dubbelbeskattningen av svenska aktiebolags och svenska ekonomiska föreningars vinster efter de riktlinjer som framförts i motionen;

3. motionen 1971:586 av herrar Brundin och Schött, vari hemställs

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att företagsskatteberedningen får i uppdrag att pröva frågan om likställighet i beskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar;

4. motionen 1971:599 av fru Holmqvist m. fl., vari hemställs

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder att frågan om beskattningen av s. k. enmansbolag behandlas med förtur;

5. motionen 1971:606 av herr Olof Johansson i Stockholm, vari hemställs

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om utredning och förslag till beskattning av större stiftelser analogt med bolag i de fall avkastningen i stiftelsen ej utdelas för avsett ändamål.

Övriga yrkanden i motionen 1971:312 kommer utskottet att behandla i annat sammanhang.

Gällande bestämmelser m. m.

Aktiebolag och ekonomiska föreningar

Aktiebolag och ekonomiska föreningar får som regel inte göra avdrag för belopp som utdelas till delägarna, vilket innebär att fonderad och utdelad vinst i princip skall beskattas efter samma grunder. Även

delägarna beskattas för vinsten, i den mån vinstmedlen utdelas. Från denna s. k. dubbelbeskattning, som tillkommit på grund av att ifrågavarande inkomster ansetts ha större skattekraft än andra (SOU 1946:79 s. 168 m. hänv.), har vissa undantag skett. För att undvika kedjebeskattnings är aktiebolag och ekonomiska föreningar i stor utsträckning frikallade från beskattning för inkomst av utdelning. Av intresse i förevarande sammanhang är särskilt att den s. k. Annell-lagstiftningen innehåller vissa bestämmelser om bl. a. avdrag för utdelning på nyemitterade aktier. Vidare har kooperativa föreningar viss rätt till avdrag för utdelning (återbäring) till sina medlemmar.

Annell-lagstiftningen, som genomfördes som ett provisorium 1960 i syfte att underlätta aktiebolagens kapitalanskaffning (prop. 1960:162; BeU 1960:79), fick permanent karaktär 1967. Lagstiftningen innebär bl. a. att avdrag medges med 5 % av vad som inbetalats för nyemitterade aktier före beskattningsårets utgång, och avdrag får åtnjutas under sammanlagt 10 år. Avdraget kan förskjutas inom en 15-årsperiod. Vissa undantag gäller från denna avdragsrätt, bl. a. om bolaget utskiftat tillgångar till delägarna.

För emissioner som gjorts under tiden den 1 januari 1961 – den 30 juni 1966 gäller fortfarande den provisoriska lagstiftningen. Avdragsrätten är här begränsad till 4 % och 6 år.

Utgifter för kassarabatter eller annan avtalad rabatt får i regel dras av vid beräkning av inkomst av rörelse. I efterhand beslutade rabatter eller pristillägg kan emellertid anses som vinstdisposition och får då i princip inte dras av. Alltsedan 1920 gäller emellertid ett undantag härifrån, nämligen beträffande rabatter och pristillägg från kooperativa föreningar.

Sådana föreningar är berättigade till avdrag för utdelning (återbäring) i form av rabatt, pristillägg eller annan sådan utdelning i förhållande till gjorda köp eller försäljningar, även om föreningens vinst delvis härrör från affärshändelser med andra än medlemmar (29 § 2 mom. KL). För att anses som kooperativ fordras att den ekonomiska föreningen är öppen och tillämplar lika rösträtt. Avdraget får åtnjutas endast från sådan vinst av kooperativ verksamhet, som är hänförlig till inkomst av rörelse och får inte överstiga denna vinst. Återbäringen är liksom andra rabatter – skattefri för mottagaren, om den endast innebär en minskning i mottagarens levnadskostnader (p. 2 av anv. till 38 § KL).

Bestämmelserna, som fick sin nuvarande utformning 1920, kritiserades i åtskilliga utredningssammanhang, senast av bolagsskatteberedningen 1931. Man ansåg därvid att de kooperativa föreningarna fått en förmånsställning i beskattningshänseende. 1936 års skattekommitté avvisade 1939 denna kritik. Kommittén anförde bl. a. att någon privilegierad ställning för den kooperativa verksamheten inte kunde anses föreligga och att det snarare torde få betraktas som en obillighet gentemot den kooperativa verksamheten om denna ensam, och av det skälet att den är kooperativ, skulle förvägras avdragsrätt för rabatter och pristillägg.

Den statliga inkomstskatten är numera högre för aktiebolag än ekonomiska föreningar och utgör 40 % av den beskattningsbara inkomsten mot i allmänhet 32 % för ekonomiska föreningar. Beskattningen har haft sin nuvarande höjd alltsedan 1949 års taxering, med undantag för en av konjunkturpolitiska skäl betingad temporär höjning beträffande 1956–1960 års taxeringar. Före 1949 års taxering var skattesatsen för såväl aktiebolag som ekonomiska föreningar 32 %.

Höjningen från 32 till 40 % för aktiebolag skedde på förslag av 1945 års statsskatteberedning (SOU 1946:79). Enligt beredningens förslag i fråga om inkomstbeskattningen av fysiska personer kunde en skatteskärpning i stor utsträckning förväntas inträda för bolagens delägare. Denna skärpning borde enligt beredningen motsvaras av en skärpning även av bolagsbeskattningen för att avvägningen av beskattningen inte skulle rubbas. Skatteberedningen föreslog, om än med viss tveksamhet, en höjning till 40 % även för ekonomiska föreningar. Denna tveksamhet föranleddes av att medlemmarna i de ekonomiska föreningarna inte antogs tillhöra den kategori av skattskyldiga, som skulle komma att träffas av en viss skatteskärpning.

Även i prop. 1947:212 föreslogs samma skattesats, 40 %, för aktiebolag och ekonomiska föreningar, men på förslag av bevillningsutskottet (BeU 1947:50) beslutade riksdagen att skattesatsen för de ekonomiska föreningarna skulle bibehållas oförändrad. Utskottet anförde bl. a. att det bland de ekonomiska föreningarna torde finnas ett stort antal medlemmar med små inkomster och att det med tanke på sådana och vissa andra fall var önskvärt, att en något lägre skattesats fastställdes för ekonomiska föreningar än för aktiebolag.

Frågan behandlades därefter av 1949 års skatteberedning (SOU 1951:51), som föreslog att skattesatsen skulle bestämmas till 40 % även för de ekonomiska föreningarna. Förslaget mötte emellertid erinringar och föranledde inte någon lagstiftning (prop. 1952:213).

Bevillningsutskottet har vid upprepade tillfällen haft att ta ställning till motionsyrkanden om likställighet vid beskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar och om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1969:17 framhöll utskottet att frågan om avveckling av denna dubbelbeskattning inte borde avgöras utan omprövning av gällande regler för inventarieavskrivning, varulagervärdering och de möjligheter i övrigt till skattemässig konsolidering och resultatutjämning som de nuvarande skattereglerna erbjuder.

I syfte att möjliggöra en lika behandling i beskattningshänseende av vissa bankinstitut höjde 1969 års riksdag skattesatsen vid den statliga taxeringen för sparbanker, sparbankernas säkerhetskassa och jordbrukskasserörelsen till 40 %. I samband därmed uttalade bevillningsutskottet, att utskottet var medvetet om att de skäl som år 1947 föranlett en differentiering av procentsatsen för aktiebolag och ekonomiska föreningar inte längre gjorde sig gällande med samma styrka som tidigare,

men att man inte utan ytterligare överväganden borde höja skattesatsen för de ekonomiska föreningarna över lag (BeU 1969:58).

Även vid 1970 års riksdag avstyrkte bevillningsutskottet motionsyrkanden i dessa frågor. Utskottet hänvisade därvid till att chefen för finansdepartementet i finansplanen anfört att företagsbeskattningen borde bli föremål för en särskild utredning och att direktiven för utredningen kunde väntas avse företagsbeskattningen i dess helhet (BeU 1970:11). Utskottets betänkande godkändes av riksdagen. — Som framgår av vad nedan sägs har denna utredning numera tillsatts.

Med anledning av lagstiftningsyrkandet i motionen 1971:312 kan nämnas att ett yrkande om en extra bolagsskatt om 10 % framställdes senast vid 1970 års höstriksdag som ett led i ett alternativ till vissa i prop. 1970:156 föreslagna skatte- och avgiftshöjningar. Motionerna avslogs på förslag av bevillningsutskottet (BeU 1970:55), som anslöt sig till propositionen såväl i fråga om bedömningen av det ekonomiska läget som i fråga om storleken och fördelningen av de i propositionen föreslagna avgifts- och skattehöjningarna.

Stiftelser

Stiftelser och ideella föreningar med allmännyttigt ändamål är i väsentlig omfattning fritagna från skattskyldighet. Detta gäller bl. a. stiftelser, som har till huvudsakligt ändamål att — utan begränsning till vissa familjer eller bestämda personer — främja vård och uppfostran av barn, lämna understöd för beredande av undervisning eller uppfostran, utöva hjälpverksamhet bland behövande eller främja vetenskaplig forskning. Sådana stiftelser beskattas statligt endast för inkomst av rörelse och kommunalt för inkomst av fastighet och av rörelse. Om stiftelsen inte bedriver allmännyttig verksamhet i en omfattning, som skäligen svarar mot avkastningen på dess tillgångar, är stiftelsen emellertid — oavsett dess ändamål — skattskyldig för hela sin inkomst.

I den mån skattskyldighet föreligger inkomstbeskattas stiftelser och ideella föreningar i stort sett efter samma regler som gäller för övriga juridiska personer. Den statliga inkomstskatten utgår med 15 % av den beskattningsbara inkomsten efter avdrag för bl. a. kommunalskatt. Skattskyldighet till förmögenhetsskatt föreligger i den mån stiftelsen är skattskyldig för inkomst av tillgångarna, och skatten beräknas efter 1,5 promille av den del av den beskattningsbara förmögenheten som överstiger 5 000 kr.

Det anförda gäller icke i fråga om familjestiftelse. Därmed förstås stiftelse, som enligt sina stadgar har till huvudsakligt ändamål att tillgodose viss familjs, vissa familjers eller bestämda personers ekonomiska intressen. Sådana stiftelser beskattas i princip efter samma regler som fysisk person.

I sammanhanget kan nämnas att stiftelser och andra sammanslutningar som främjar allmännyttigt ändamål i vissa fall är befriade från gåvoskatt

eller från såväl arvsskatt som gåvoskatt, beroende på graden av deras samhällsnytta. Kapitalskatteberedningen (Fi 1968:47) föreslog i sitt betänkande Kapitalbeskattningen (SOU 1969:54) att dessa skatteförmåner skulle begränsas. Förslaget mötte sådan kritik, att departementschefen i prop. 1970:71 förordade att gällande regler skulle behållas, vilket också blev riksdagens beslut.

I samband med sitt ställningstagande till prop. 1970:71 hade bevillningsutskottet att behandla ett flertal motionsyrkanden om ytterligare förmåner vid arvs- och gåvobeskattningen eller om inskränkningar av skattefriheten vid såväl arvs- och gåvobeskattningen som inkomstbeskattningen (BeU 1970:41). Utskottet avstyrkte – liksom vid upprepade tillfällen tidigare år – ändringar av beskattningsreglerna och anförde bl. a. att yrkandena berörde endast delar av ett större frågekomplex som borde bli föremål för en mer allsidig utredning än den kapitalskatteberedningen enligt sina direktiv hade att verkställa. Utskottet förutsatte att Kungl. Maj:t uppmärksammade dessa spörsmål.

Företagsskatteberedningen (Fi 1970:77)

För översyn av företagsbeskattningen m. m. tillkallades år 1970 särskilda sakkunniga (Fi 1970:77). Enligt direktiven (se 1971: Fi 61) skall utredningen göra en genomgripande översyn av beskattningens höjd och allmänna utformning. Utredningen bör beakta bl. a. önskvärdheten av att man uppnår likartade effekter i fråga om kapitalavkastningens beskattning oberoende av företagets ägarstruktur och associationsform, uppmärksamma de ej avsedda lättnader som kan uppkomma vid beskattningen av enmansbolag, ompröva gällande bestämmelser om frihet från inkomst- och förmögenhetsskatt för vissa stiftelser och även ta ställning till frågan om motiv alltjämt kan anses föreligga att behålla skillnaden i skattebelastning mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Utskottet

Samtliga motionsyrkanden som utskottet behandlar i detta betänkande berör vissa delfrågor som ingår i den år 1970 tillsatta företagsskatteberedningens (Fi 1970:77) utredningsuppdrag. I motionen 1971:312 yrkas således omedelbar lagstiftning om en extra bolagsskatt på 10 %. Motionärerna i motionen 1971:319 anser att beredningen bör få tilläggsdirektiv av innebörd att dubbelbeskattningen av aktiebolags och ekonomiska föreningars vinster avvecklas efter vissa riktlinjer, och i motionen 1971:586 yrkas att beredningen skall få i uppdrag att pröva frågan om dessa juridiska personer bör likställas i beskattningshänseende. Med hänsyn bl. a. till att beredningens utredningsuppdrag är omfattande och tidskrävande yrkar motionärerna i motionen 1971:599 att frågan om beskattningen av de s. k. enmansbolagen skall behandlas med förtur. Utredningsyrkandet i motionen 1971:606 angående

beskattningen av vissa stiftelser torde ha motiverats av liknande skäl.

Bevillningsutskottet har tidigare år inte varit berett att vare sig tillstyrka höjningar av bolagsskatten eller att utan omprövning av företagsbeskattningen i dess helhet ta ställning till frågan om en avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolag och ekonomiska föreningar. Av företagsskatteberedningens direktiv framgår, att beredningen skall göra en genomgripande översyn av företagsbeskattningen i dess helhet och från olika synpunkter pröva beskattningens höjd och allmänna utformning. Med hänsyn härtill finner skatteutskottet inte skäl frånträda bevillningsutskottets av riksdagen godkända ståndpunkts-tagande i dessa frågor och avstyrker således bifall till motionerna 1971:312 och 1971:319.

Beredningens överväganden bör enligt direktiven innefatta ett ställningstagande till frågan huruvida motiv alltjämt föreligger att behålla nuvarande skillnad i skattebelastning vid den statliga inkomstbeskattningen mellan aktiebolag och flertalet ekonomiska föreningar. Yrkandet i motionen 1971:586 om direktiv i detta hänseende är således redan tillgodosett och utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Som anförts i motionen 1971:599 utnyttjas enmansbolagen och även fåmansbolagen i många fall för att uppnå ej avsedda skattelättnader. Aktiebolag av denna typ har under senare år nybildats i allt större omfattning, och möjligheterna att upprätthålla en tillfredsställande kontroll av dessa bolags och deras aktieägares beskattning är av flera skäl otillräckliga. Problemen gäller inte endast inkomstbeskattningen utan i vissa hänseenden även den indirekta beskattningen, där flera exempel kan anges på att företagare genom successiva konkurser i olika bolagsformer åsamkat samhället avsevärda skatteförluster utan att beskattningsmyndigheten haft möjlighet att inskrida.

Skatteutskottet instämmer i motionärernas uppfattning att frågan hur man skall ingripa mot de möjligheter till skatteflykt, som står öppna genom bolagsbildningar av ifrågavarande slag, bör behandlas med förtur, och denna inställning delas enligt vad utskottet inhämtat också av företagsskatteberedningen. Utskottet förutsätter att beredningen vid sina överväganden beaktar de i motionen anförda synpunkterna. Med det anförda anser utskottet sig ha besvarat motionen 1971:599.

Vad slutligen angår yrkandet i motionen 1971:606, som avser att motverka en fortgående maktkoncentration inom näringslivet via skattefria stiftelser, har bevillningsutskottet senast vid 1970 års riksdag med anledning av motioner om såväl ytterligare lättnader som inskränkningar av stiftelsernas förmåner bl. a. vid inkomstbeskattningen framhållit, att dessa yrkanden endast berörde delar av ett större frågekomplex, som borde bli föremål för allsidig utredning. Enligt direktiven för företagsskatteberedningen skall beredningen söka utforma företagsbeskattningen i sin helhet på ett sådant sätt, att den inte gynnar uppkomsten av stora förmögenhetskoncentrationer och ta upp

frågan om friheten från inkomst- och förmögenhetsskatt för vissa stiftelser. Eftersom det får anses särskilt angeläget att frågor av den art som berörs i motionen 1971:606 får en snar lösning, kommer – enligt vad utskottet inhämtat – beredningen, i den mån det blir praktiskt möjligt, att behandla denna del av frågekomplexet skyndsamt. Syftet med motionen 1971:606 torde alltså bli tillgodosett i möjligaste mån. Utskottet avstyrker därför bifall till densamma.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet att riksdagen avslår

1. motionen 1971:312, i vad den behandlas i detta betänkande
2. motionen 1971:319
3. motionen 1971:586
4. motionen 1971:599
5. motionen 1971:606

i den mån de inte kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anför.

Stockholm den 16 mars 1971

På skatteutskottets vägnar

ERIK BRANDT

Närvarande: herrar Brandt (s), Magnusson i Borås (m), Engkvist (s), Eriksson i Bäckmora*(c), fru Holmqvist (s), herrar Kristenson (s), Josefson i Arrie (c), Wärnberg (s), Larsson i Umeå (fp), Carlstein (s), Nilsson i Trobro (m), Wikner (s), Stadling (s), Olof Johansson i Stockholm (c) och Hörberg (fp).

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

av herrar Magnusson i Borås (m) och Nilsson i Trobro (m), vilka – under åberopande av innehållet i motionen 1971:319 – ansett att utskottet under punkten 2 bort hemställa

att riksdagen i anledning av motionen 1971:319 i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att företagsskatteberedningen (Fi 1970:77) får i uppdrag att med förtur framlägga förslag om avveckling av dubbelbeskattningen av aktiebolags och ekonomiska föreningars vinster enligt de riktlinjer som framförts i motionen.

